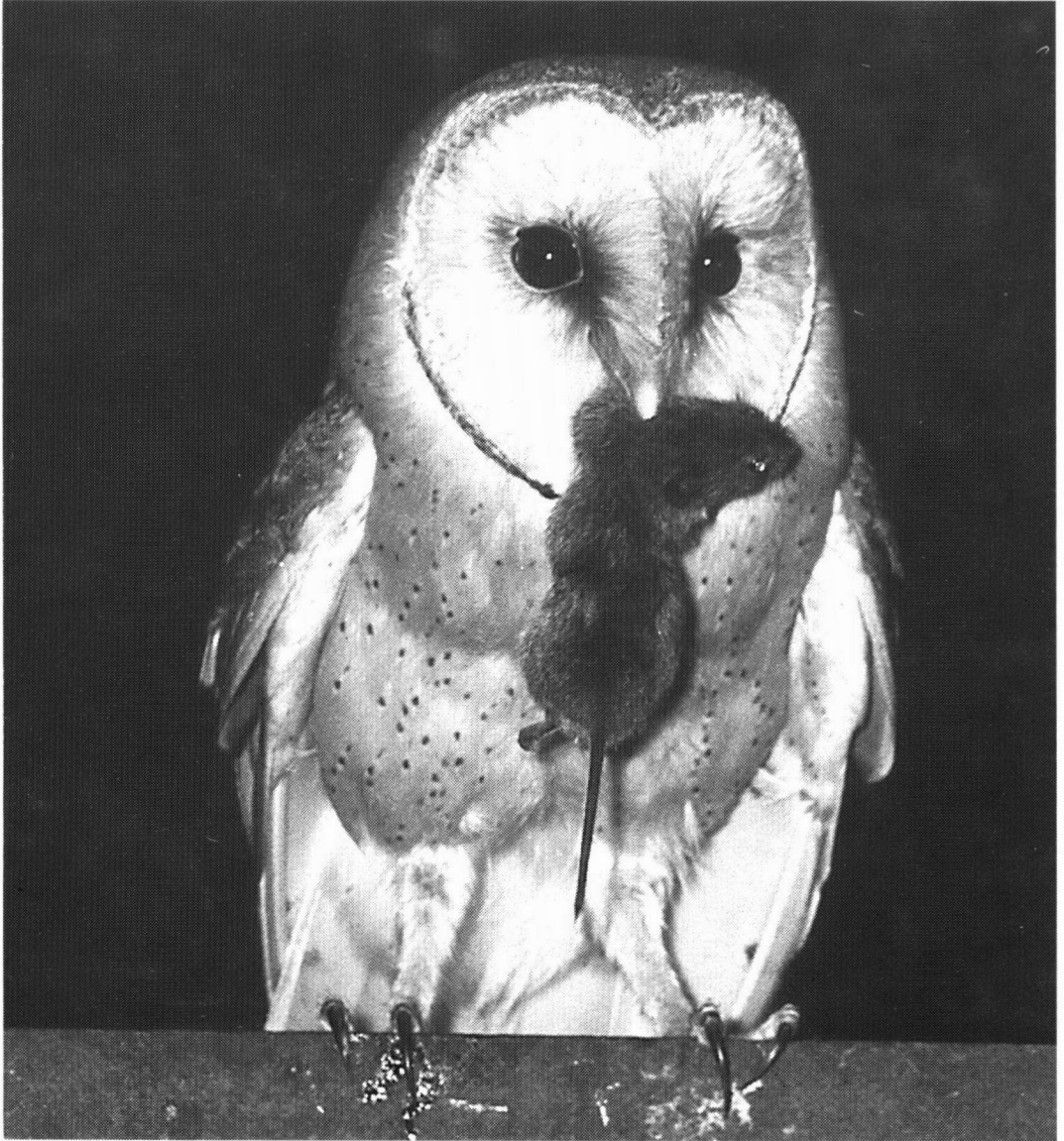

de Kerkuil en de Kerkuilenwerkgroep Groningen.

Andries Berghuis (namens de Kerkuilenwerkgroep Groningen)

In 1970 meldden kerkuildekundigen de desastreuze achteruitgang van de Kerkuil in Nederland en luidden de noodklok!.

Enkele getallen: In de jaren 50 leefden in Nederland nog enkele duizenden paren, na de strenge winter van 1963 waren er nog maar enkele honderden broedparen over. De Kerkuil is deze klap niet te boven gekomen, de stand kwam in de jaren 70 niet boven de 600 paren. De winter van 1979 veroorzaakte wederom een terugval tot onder de 100 paren. Gelukkig lopen de aantallen Kerkuilen sindsdien weer op.

Kerkuil ♂, Sellinger, juli 1998

foto André Eijkenaar

In de jaren tachtig schommelde het aantal broedparen van de Kerkuil in Nederland geruime tijd rond de tweehonderd. In 1988 was er ineens een grote sprong voorwaarts naar 400 broedparen. Vanaf die tijd neemt het aantal, zij het met wat schommelingen, sterk toe. De stand is in 1990 voor het eerst sinds meer dan een kwart eeuw weer boven de 1000 broedparen uitgekomen. De jaren negentig hebben toe nu toe vier topjaren gekend met meer dan duizend broedparen: 1990, 1993, 1995 en 1996.

Bedreigingen.

Een vogelsoort die bovenaan de voedselpiramide staat, kent weinig natuurlijke predatoren. Met andere woorden: Gaat het de Kerkuil slecht, dan is er elders in het ecosysteem ook iets aan de hand.

Over de oorzaken van deze achteruitgang is zeker iets te zeggen.

Men noemt de Kerkuil een indicatorsoort van gevarieerde agrarische cultuurlandschappen, oftewel een afwisselend open en besloten landschap met agrarische bedrijfsvoering. Hierin ligt dan ook een van de redenen van de achteruitgang, namelijk de afname van de omvang en kwaliteit van voor de Kerkuil relevante landschapselementen, zoals houtwallen en -singels, heggen, drinkpoelen, dobben, petgaten, overhoekjes. Verdere afname in extensief beheerde cultuurgronden (zowel graslanden als akkers) zijn tevens oorzaken van achteruitgang van de Kerkuil.

Deze elementen zijn van betekenis voor kleine zoogdieren en met name de muizensoorten die het stapelvoedsel van de Kerkuil vormen.

Verdere oorzaken van achteruitgang zijn; ontwatering, zware bemesting, het verlies van toegankelijkheid in gebouwen, in het bijzonder in boerderijen en kerken, het verlies van graanopslag in schuren en het verlies van nestgelegenheid. Een belangrijke oorzaak van sterfte is helaas ook het verkeer. Onderzoek in Nederland heeft aangetoond dat ruim 40 % van de dood gevonden Kerkuilen in het verkeer is omgekomen.

De Kerkuilenwerkgroep Groningen.

Als reactie op deze negatieve ontwikkelingen voor de Kerkuil is in het begin van de 70 jaren, evenals in enkele andere provincies in Nederland, in Groningen een start gemaakt met het oprichten van een kerkuilenwerkgroep.

De Kerkuilenwerkgroep Groningen is een onderafdeling van de Landelijke Kerkuilenwerkgroep die onder leiding staat van een landelijk coördinator en Vogelbescherming.

De Kerkuilenwerkgroep Groningen is een zelfstandige werkgroep die ondersteuning krijgt van de Provincie Groningen. Deze ondersteuning bestaat uit administratieve- en financiële zaken, het aanreiken van folder- en documentatiemateriaal, enz. Ook Landschapsbeheer Groningen biedt ondersteuning en de Kerkuilenwerkgroep Groningen kent een nauwe samenwerking met Avifauna Groningen.

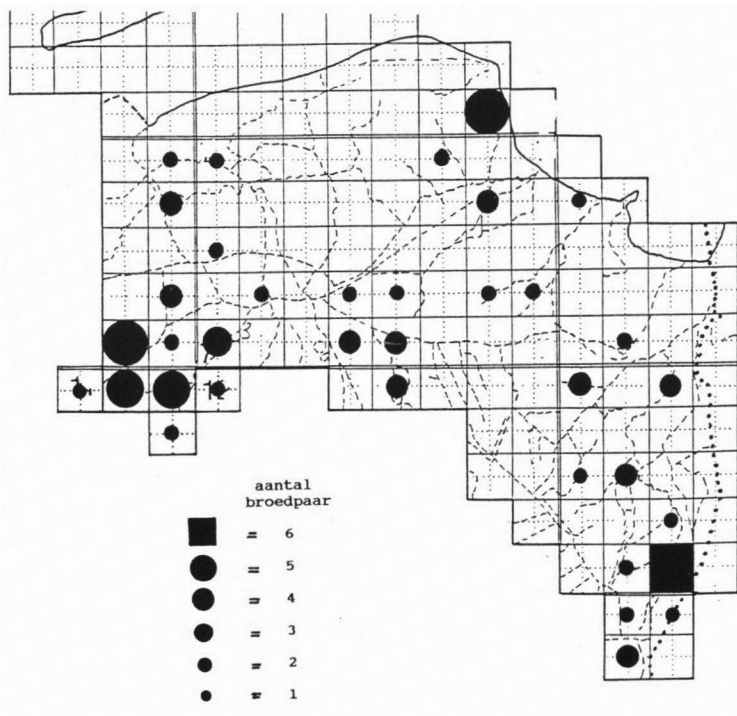
Doelstelling.

De doelstelling van de werkgroep is: Het nemen van maatregelen ter bescherming van de Kerkuil en ten behoeve van het uitbreiden van de populatie van de Kerkuil in de provincie Groningen.

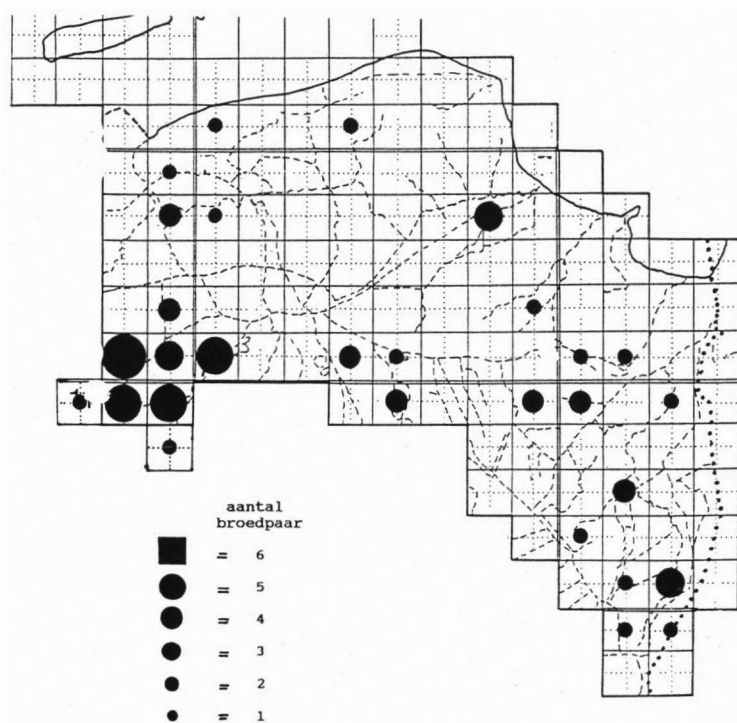
Taakstellingen.

Om de doelstelling te verwezenlijken zijn de volgende taken te definiëren:

1. Het stimuleren van de belangstelling voor de Kerkuil, o.a. door middel van voorlichting.
2. Het doen van inventarisaties om die plekken te zoeken waar Kerkuilen al aanwezig zijn.
3. Het creëren van broedgelegenheid in boerderijen, kerken e.d. hoofdzakelijk door het plaatsen van kasten.
4. Het schoonmaken van de kasten indien nodig.
5. Het voorkomen van overlast door uitwerpselen.
6. Het bijvoeren wanneer dit noodzakelijk is in de winter.
7. Het verzamelen en uitwisselen van gegevens.
8. Het blijven volgen van bekende broedplaatsen.
9. Het maken van een jaarverslag.

Figuur 1. De verspreiding van de Kerkuil in 1996.

Figuur 2. De verspreiding van de Kerkuil in 1997.

Resultaten ontwikkelingen van de afgelopen jaren.

Zoals eerder gezegd is het aantal broedparen van de Kerkuil sterk afgenomen. Dit geldt tevens voor Torenvalk, Buizerd, Ransuil en andere muizeneters.

Hoewel de Ransuil, de Buizerd en de Ransuil zich hebben weten te herstellen heeft de Kerkuil zich niet in dezelfde mate weten te herstellen of uit te breiden.

De oorzaken daarvan liggen in de grote mate van voedselspecialisatie, de eisen die gesteld worden aan het leefgebied en de sterke afhankelijkheid van door de mens geboden nestgelegenheid.

Aan het laatste aspect is sinds de jaren zeventig op landelijk niveau grote aandacht besteed, door het plaatsen van duizenden kasten. Naar schatting broedt thans 80-85% van de Kerkuilen in ons land in nestkasten.

Om over de andere bedreigingen meer kennis te vergaren en financiële middelen ter beschikking te stellen heeft de overheid op 22 oktober 1996 het Soortbeschermingsplan gepresenteerd. Doel van het plan is het tot stand brengen van een duurzame, minder kwetsbare populatie van de Kerkuil. Daarvoor zijn vooral maatregelen vereist om in de leefgebieden van de Kerkuil beter voedselomstandigheden en in het algemeen betere leefomstandigheden voor de Kerkuil te bewerkstelligen. Om een en ander te bereiken zijn in het Soortbeschermingsplan een vijftal projecten omschreven. Deze zijn:

- * opslag van alle gegevens van de Kerkuil in een databasesysteem en analyse daarvan,
- * onderzoek naar de ecologie van de Kerkuil en de effecten van genomen beschermingsmaatregelen,
- * onderzoek naar het energiebudget en de ecologie en de bescherming van de kerkuil,
- * onderzoek naar de mogelijkheden van beheer van muizenpopulaties in een vijftal proefgebieden en de effecten daarvan op de Kerkuilenstand,
- * uitvoering van proeven met betrekking tot bermbeheer langs wegen om het aantal verkeersslachtoffers te vermindere-

De ontwikkeling van de Kerkuil in de provincie Groningen.

In de provincie Groningen is het verloop van de Kerkuil identiek aan het landelijk beeld. In Groningen liggen in de jaren tachtig de aantallen broedparen tussen de 10 en 20. De grote sprong voorwaarts lag in 1989 met 40 broedparen. Ook Groningen kende in de jaren negentig piekjaren met als top 68 broedparen in 1996. Tot slot wordt nader ingegaan op het broedsucces van de Kerkuil in 1996 en 1997.

De Kerkuil in de provincie Groningen in 1996 en 1997.

In 1996 zijn in de provincie Groningen 68 broedparen vastgesteld. In 1997 waren dat 55 broedparen. In de figuren 1 en 2 is de verspreiding van deze broedparen voor respectievelijk 1996 en 1997 weergegeven in blokken van 5 bij 5 km. Op de kaarten is een duidelijke clustering te zien in het Zuidelijk Westerkwartier en in het ZO van de provincie. Het maximaal aantal broedparen in een 5 bij 5 blok is in 1996 zes, in 1997 was dit 5.

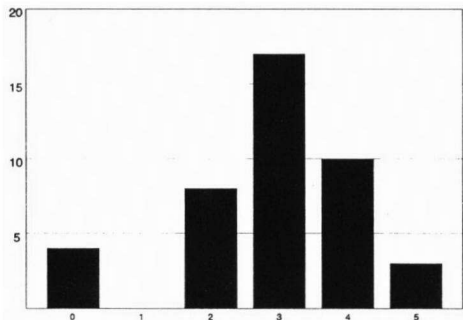
De 68 broedparen in 1996 hebben niet allen met succes gebroed. Bij vier broedparen is mislukt opgegeven. Voor 1997 was dit één broedpaar.

In 1996 is bij 38 broedparen tevens het aantal uitgevlogen jongen opgegeven. In totaal zijn bij deze broedparen 122 jongen uitgevlogen. Voor 1997 zijn dit 40 broedparen met 136 jongen.

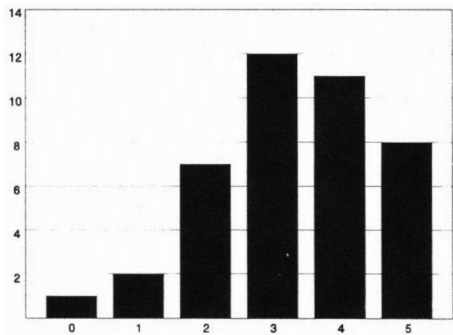
In de figuren 3 en 4 zijn weergegeven het aantal uitgevlogen jongen per broedsel respectievelijk over 1996 en 1997. Uit de figuren blijkt dat in beide jaren 3 uitgevlogen jongen per broedsel het meest voorkwam en dat het maximum 5 bedroeg. Gemiddeld over de 42 broedparen van 1996 (38+4) zijn 2,9 jongen uitgevlogen. In 1997 waren er echter meer broedsels met 4 en 5 jongen. Gemiddeld over de 41 broedpaar (40+1) zijn 3,3 jongen uitgevlogen. Het broedsucces was in 1997 dus iets hoger t.o.v. 1996

Uit onderzoek is gebleken dat het broedsucces direct gerelateerd is aan de muizenstand. Landelijk gezien vertoonde in de loop van het voorjaar van 1996 de muizenstand plaatselijk een forse terugval i.h.b. in de meer open ge-

bieden zoals Friesland, Groningen en Noord-Holland, met als gevolg veel verlaten legfels en een laag aantal uitgevlogen jongen. Daarentegen was de muizenstand in 1997 in o.a. Groningen weer beter dan in de zand- en rivierkleigebieden waar toen de muizenstand erg laag was.

Figuur 3. Het aantal broedparen met het aantal uitgevlogen jongen in 1996. Langs de horizontale as het aantal uitgevlogen jongen. De hoogte van de balken = het aantal broedsels.

Figuur 4. Het aantal broedparen met het aantal uitgevlogen jongen in 1997. Langs de horizontale as het aantal uitgevlogen jongen. De hoogte van de balken = het aantal broedsels.